

Vrijzinnige Gemeente Zierikzee 4 april 2021 - Paaszondag
gelezen: Lukas 23,56-24,8 en Deuteronomium 30,15-20
Toespraak Franck Ploum

1.

Pasen is een ingewikkeld feest. Ingewikkeld omdat het omgeven is met mysterie, wonderlijke zaken en theologische waarheden. Voor je het weet verzand je in gedachten of discussies over goddelijke voorbestemming, waarlijk lichaam en bloed, scheurend voorhangsels, lege graven, lijfelijke opstanding, engelen die zeggen dat het zo toch allemaal moest gebeuren en massieve waarheden uit onze christelijke traditie waar geen spelt is tussen te krijgen.

Pasen is een ingewikkeld feest. Zeker wanneer je het versmalt tot: 'Jezus gestorven en begraven en de derde dag verrezen uit de doden', en zo is het en niet anders. Dan wordt bij velen onmiddellijk de vraag opgeroepen: o ja en waarom toen wel en nu niet meer? En heb je het ooit zelf gezien, een lichaam, zo uit een graf? Opstaan uit de dood, je vader, je moeder, je kind, je geliefde, de 6 miljoen?

Een ouder aan het bed van een dood kind, kinderen aan het ziekbed van een veel te jonge ouder, de hongerkinderen van de vergeten oorlog in Jemen: wees getroost, Jezus is opgestaan uit de dood en in en door hem zullen ook zij opstaan op de jongste dag. Nee, de gruwelen van deze wereld en de portie lijden die sommige mensen op hun levensbordje krijgen, kunnen niet worden weggepoetst met ooit, toen en daar. Het verhaal is niet opgewassen tegen de impact van wat een mens in haar of zijn leven overkomen kan.

Jezus voor ons geleden, Jezus voor ons gestorven, in Jezus zijn wij verlost. Deze theologie, nog vaak actueel ingezet als ware zij de enig mogelijke geloofsovertuiging binnen het christelijke gedachtgoed, biedt nog maar weinigen houvast en hoop. Hetzelfde geldt overigens voor het gangbare beeld van Jezus' verrijzenis. Het idee, of de gedachte dat het ooit iemand is gelukt om op te staan uit de dood is geen hoopvolle gedachte meer, zij kan ons niet meer troosten.

2.

'Wat zoekt Gij de Levende bij de doden?' Woorden van de evangelist Lukas. Wat betekenen die woorden nog? Goed om te vermelden is in elk geval dat 'de moeder aller evangeliën' het evangelie van Marcus, het oudste, dat in tegenstelling tot de moeder aller bommen geen dood en verderf zaait, maar probeert leven-gevende woorden te spreken nadat er dood en verderf is gezaaid, dat oudste evangelie kent geen verrijzenisverhaal, laat staan verschijningsverhalen van Jezus die na zijn dood visjes komt bakken, of gesloten deuren binnenkomt en woorden van vrede spreekt.

Het evangelie van Marcus, geschreven vlak na de totale vernietiging van Jeruzalem en de Tempel in het jaar 70, eindigt niet met alleluja, met jubel en juich, maar met een leeg en donker graf en verwarde leerlingen die huiswaarts keren. Pas de drie latere evangelieverhalen voegen aan die verwarring verhalen van verrijzenis, opstandig en verschijning toe.

Dat ingewikkelde verhaal van Pasen heeft dus kennelijk meer te maken met een proces van bewustwording, dan met historische feiten en theologische waarheden. Gaandeweg beseften zij die na de gebeurtenissen in Jeruzalem achterbleven dat met de dood van Jezus het verhaal niet ten einde was. Zoals evangelisten die in tijd wat verder dan de evangelist Marcus af stonden van de dramatische gebeurtenis van het jaar 70, toen letterlijk alle hoop op toekomst met de grond gelijk werd gemaakt, zich gingen realiseren dat het verhaal niet stopt na een dramatisch einde, maar op het moment dat mensen dat dramatisch einde als een eindstation gaan beschouwen.

Moeten geloven dat ooit iemand er in geslaagd is de natuurwetten te trotseren en uit de dood is opgestaan, biedt geen troost en perspectief, maar verhalen over hoe mensen na

dramatische gebeurtenissen, de kracht vonden om verder te gaan, opnieuw te beginnen en levenskansen te creëren, dat soort verhalen helpen tot op vandaag.

Mag ik de verhalen over dood en opstanding dan zo lezen? Moet ik ze zo verstaan? Je moet niks, je mag, ja je mag ze zo verstaan: pogingen om tegen alle dood in te kiezen voor leven.

2.

Kent u Wim Brands nog? Dichter en presentator van het VPRO boekenprogramma op zondagochtend. In 2017 stapte hij uit het leven. Hij ging daarmee in de voetstappen van zijn vader, die dat ook deed. Enige maanden daarvoor gebeurde al hetzelfde met Joost Zwagerman, wiens vader ook al pogingen daartoe had gedaan.

Kunstenaars en schrijver, mensen van de verbeeldingskracht, de zieners van beloofd land die toekomstperspectieven verbeelden, verwoorden, verklanken, die voor ons daarvoor nog ongezien en ongedacht waren, die het niet meer de moeite waard vinden om verder te leven. Niet langer de zwaarte of zinloosheid van hun bestaan kunnen dragen en tegen alle leven in de dood kiezen. Dat is een ingewikkeld verhaal.

Had Jezus dan niet ook een zelfgekozen dood? De ziener, de schepper van toekomst, de bevrijder? Nee dat had hij niet, hij accepteerde zijn dood als uiterste consequentie van een leven ten dienste van de armen en gehoorzaam aan de stem van die bevrijdende God die afdaalde, hoorde en wilde zien.

Een indrukwekkend gedicht van Wim Brands vind ik nog altijd het gedicht 'de jas'

*Maar eerst is er een oude jas. Nu hangt hij
aan de kapstok, binnenkort wordt hij
verbannen naar het hok.
En eerst is er een avond waarop ik aarzel
naar buiten te gaan. Buiten is het koud.
In gedachten trek ik voor het eerst
die oude jas aan. Ik ben alleen op straat.
Wie had dat durven hopen. Ik kijk
in de ruiten en zie
voor het eerst mijn vader in deze stad lopen.
'Waar ga je heen?' 'Nergens heen.'
'Dan gaan we dezelfde kant op.'* Wim Brands

'Waar ga je heen?' 'Nergens heen.' 'Dan gaan we dezelfde kant op.' Een leven dat nergens naar toe gaat, zo vader zo zoon in dit geval. Dat gevoel, dat besef van zinloosheid, zo zwaar dat het ondraaglijk wordt en de dood het laatste woord krijgt, tegen alle levenskansen in.

3.

Het volk Israël is aangekomen bij het beloofde land. Het staat op de grens van dood en leven. Nu is het aan hen het moment om te kiezen. Willen ze dat land van leven en toekomst binnengaan of blijven ze achterom, de dood van slavenarbeid, onvrijheid in de ogen kijken? Het hele boek Deuteronomium gaat over deze vraag. Er staat niet veel nieuw in te lezen. Alles wat geschreven staat is al geschreven in de eerste vier boeken van de Tora. Hier wordt in het vijfde boek alles nog een keer op een rijtje gezet. De leraar, Mozes, vertelt nog één keer, aan zijn leerlingen – het volk -, hoe het allemaal zit. Is het volk bereid om het gehoorde woord – heb lief, doe recht, zorg voor de vreemdeling, de wees en de arme, dat woord - te verwerkelijken door het te volbrengen, in het land van belofte? Op dat punt, bij die vraag, zijn we aanbeland in hoofdstuk dertig, waaruit we een deel hoorden.

Is dat niet eenzelfde situatie als in de tijd waarin de evangeliën werden geschreven? Toen er vier verhalen rond de vermoorde Jezus Messias werden geschreven? Jeruzalem, stad en heiligdom, in puin, niets meer over dan doodse stilte en stomgeslagen hoop. In die desolate

toestand roepen de evangelisten ieder op eigen wijze op om verder te kijken, op te staan uit de doodsheid van het Romeinse regime en een nieuw land binnen te treden.

Maar die Jezus is dood, vermoord. Niet omdat God dat wilde, niet omdat het joodse volk hem aan het kruis nagelde zoals we eeuwenlang moesten geloven, maar wel omdat hij door de romeinse bezetter als oproerkraaijer en staatsgevaarlijk uit de weg is geruimd. Staatsgevaarlijk? Ja, hij richtte de ogen op een ander land dan het land waarin mensen moesten leven. Hij was in staat om de doodsheid te overzien en perspectieven van leven te verbeelden. Hij keek over de dood heen het leven recht in de ogen en nodigde iedereen uit met hem mee te kijken: zie ik stel jou voor ogen, een leven als een dode, vertrapte, onderdrukte, of het leven als een nieuw begin, als een toekomst met en voor allen.

De redacteur van Deuteronomium laat Mozes vragen: 'hemel en aarde roep ik tot getuigen en ik stel je voor ogen het leven en de dood.' Wat kies je? Dat kan alleen maar wanneer beiden reeds aanwezig, aantoonbaar zijn. Kijk om je heen en zie moord en doodslag en mensen die het niet meer aankunnen en zo velen die onder de voet worden gelopen. Kijk over de muren van het bestaande heen en zie toekomst, uitzicht op leven, een land waar mensen doen wat ze belijden en in praktijk brengen wat hen voorgehouden is: God liefhebben door gerechtigheid te doen. God liefhebben is immers het woord gestand doen, en dat woord is: bevrijding, solidariteit.

Er is altijd een keuzemoment, hoe moeilijk soms ook. Er is altijd een moment waarop je kunt zeggen: Nu is het genoeg met dat oude. Nu genoeg leugentjes. Voldoende selectief geheugenverlies. Nu genoeg doctrine. Nu genoeg van het bekende dansen om het behoud van de macht. Er is altijd een moment waarop je beslist om de oude jas aan te trekken, te gaan op bekende paden, soms tot de dood aan toe, of om dat niet te doen en daarmee een streep te trekken door wat je gewend bent te doen, door het gangbare, door bekende, door het zich steeds weer herhalende – vaak dodelijke - patroon. Pasen plaatst ons voor zo'n keuzemoment: kies ik de dood of het leven.

4.

Jezus, kiest het leven. Dat lijkt in tegenstelling tot wat het verhaal allemaal vertelt. Maar hij kiest het leven, met als uiterste consequentie dat hij moet sterven. Wie over de muren van het bestaande heen kijkt is nu eenmaal een gevaar voor wat gevestigd is en een bedreiging voor wie de touwtjes in handen heeft. Wie over de muur kijkt ziet dat wat realiteit is voorbij zal gaan en dat er meer opties zijn dan het gangbare.

Volgelingen van Jezus zijn geen mensen die geloven dat Jezus het allemaal voor ons geregeld heeft, maar mensen die geloven dat het laatste woord niet is aan de doodlopende weg van geld en macht en bezit, van status quo en 'zo is het altijd gegaan'. Er is een keuze, een andere optie: namelijk die voor het leven dat ruimte biedt aan iedereen. Een keuze mensen mens laat zijn, dieren dier laat zijn, aarde aarde laat zijn. Een beloofd land van melk en honing is de bijbelse metafoer voor dat toekomstland. Jezus noemde deze toekomst 'het koninkrijk Gods' dat er al is en tegelijk nog gerealiseerd moet worden. Dat is onze opdracht voor het leven in navolging van hem.

Zeg Amen, zo moge het zijn – zalig gelukkig paasfeest.